

8. Социальна профілактика отклоняючого поведіння неперсвершеннолетних как комплекс охранны-защитных мер / Под ред А.С. Беличевой, В.М.Фоминной. – М., 1993. – 256 с.
9. Хайкин В.Л. Реабилитация подростков с суицидальным поведением. – М., 1989. – 126 с.

Степанова Е.А.

*СИСТЕМА ПРОФІДАКТИКИ ПРОЯВЛЕНИЯМ АУТОАГРЕССИИ В МОЛОДЕЖНЫХ
ГРУППИРВКАХ ГОТОВ*

В статье дана система профилактики аутоагрессивного поведения представителей молодежного группировки готов.

Ключевые слова: аутоагрессия, субкультура, молодежная среда, готы.

Stepanova O.A.

*YOUTH GROUPS GOTHS HAVE THE SYSTEM OF PREVENTION OF DISPLAYS OF SELF-
AGGRESSION*

In the article is given the system of prophylaxis of suicidal behaviors are in the youth environment of Goths.

Key words: autoaggression, subculture, youth surrounding, Goths.

УДК 37.013.42

Султанова Н.В.

***РОЗВИТОК ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК БАЗОВОЇ СКЛАДОВОЇ
ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА***

У статті досліджуються теоретичні аспекти розвитку етичної компетентності майбутнього соціального педагога. Автор визначає основний напрямок його професіоналізації в системі вищої освіти.

Ключові слова: етична компетентність, професійна підготовка, педагогічна етика, система, розвиток, соціальний педагог, професійно-етичні якості.

Вирішення завдань формування й впровадження нових суспільних цінностей безпосередньо залежить від розв'язання педагогічною наукою освітніх проблем, а також від модернізації змісту, форм та методів практики соціально-педагогічної роботи. Саме тому надзвичайної актуальності у вирішенні завдань професійного розвитку майбутніх соціальних педагогів набуває визначення ролі та місця компетентнісного підходу. У контексті цих положень особливо гостро постає проблема орієнтації університетської освіти не лише на забезпечення майбутніх фахівців ґрунтовними знаннями, але й акцентування уваги на ціннісних та моральних аспектах професійної етики соціального педагога.

Сьогодні перед педагогічною наукою та практикою постає завдання значно підвищити ефективність професійного розвитку майбутнього соціального педагога, створити педагогічні умови для розвитку його компетентності. З огляду на зазначене вищий навчальний заклад повинен координувати роботу зі створення сприятливих умов й узагальнення системи впливів усіх соціально-виховних інститутів з метою оптимізації професійного розвитку майбутніх фахівців.

В останні роки напрацьована значна кількість досліджень, присвячених особливостям діяльності соціального педагога. Серед них роботи Л. Артюшкіної, Н. Басова, Л. Нікітіної, Р. Овчарової, В. Сорочинської, М. Шакурової та ін. [1: 4-6].

Проблема професійної підготовки майбутнього соціального педагога знайшла відображення у працях вітчизняних учених (О. Безпалько, І. Зверєвої, А. Капської, Л. Міщик, В. Оржеховської, В. Поліщук, Г. Троцько, С. Харченко); російських дослідників (В. Бочарової., А. Варги, А. Дашкіної, А. Мудрика, В. Келасова, Є. Холостової, Н. Шмельової та інших); чисельних дослідженнях зарубіжних фахівців (Е. Енвал, Р. Гарбера, М. Грей, А. Келли, Д. Кокоса, Д. Максвелл, Е. Уілкінсон, Е. Уолша).

Система вищої освіти сьогодні характеризується зростанням актуальності формування етичних цінностей, моральних якостей особистості фахівця із соціальної роботи, значними можливостями вищих закладів освіти для розвитку професіоналізму майбутніх соціальних педагогів. Але, з огляду на сучасні наукові дослідження, можна стверджувати про недостатню кількість методик, не розробленість механізму щодо розвитку в майбутніх фахівців етичної компетентності.

Аналіз наукових досліджень та стану підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих закладах освіти дозволив зробити висновок, що питання формування у них етичної компетентності не вивчалось ні теоретично, ні практично. Отже, проблема компетентнісного розвитку майбутнього соціального педагога, формування його етичної компетентності досліджена недостатньо, що й зумовлює вибір мети статті, яка полягає у теоретичному осмисленні та практичному розкритті підходів та закономірностей формування етичної компетентності як базової складової професіоналізації майбутнього соціального педагога.

Протягом останнього часу компетентнісний підхід використовується при дослідженні засад професійної освіти, насамперед проблем формування професійної компетентності фахівців різних професій, у тому числі – педагогів різних спеціальностей. Серед авторів, які приділяють увагу цій проблемі, Л. Хоружа, Л. Мітіна, А. Маркова, Н. Кузьміна, В. Кричевський, Л. Карпова та ін. Компетентність та відповідні їй компетенції, на думку згаданих науковців, є тими показниками, що дозволяють визначити функціональну готовність майбутнього фахівця до участі в житті суспільства, освітній діяльності, спрямувати його подальший особистісний та професійний розвиток.

Науковці європейських країн також вважають, що набуття молоддю знань, умінь і навичок, спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності своєчасно реагувати на запити часу. Саме тому важливим є усвідомлення самого поняття “компетентність”.

Компетентність (від лат. *Competens* – відповідний, здатний) – психосоціальна якість, що означає силу і впевненість, які ґрунтуються на відчутті власної успішності і корисності, що дає людині усвідомлення своєї спроможності ефективно взаємодіяти з оточенням. У наукових працях до поняття компетентності, крім загальної сукупності знань, включають ще й знання можливих наслідків конкретного способу впливу, рівень умінь та досвід практичного використання знань. Слід зазначити, що компетентність спеціаліста із соціально-педагогічної роботи формується не тільки завдяки отриманим знанням та апробованим навичкам і вмінням, а й на основі власної позиції фахівця, аналізу свого досвіду на рівні структурованих, узагальнених знань [6].

Набуття професійно важливих компетентностей майбутнього соціального педагога вважається в сучасній освітній системі одним із пріоритетних напрямків педагогічної роботи в умовах вищого навчального закладу.

Маючи вагоме значення у структурі професійної компетентності, її етична складова розширює професійні можливості педагога та виявляє себе як здатність особливим засобом будувати педагогічний процес і взаємодіяти з усіма учасниками навчально-виховної діяльності. Формування та розвиток етичної компетентності соціального педагога обумовлює його педагогічну майстерність у майбутній професійній діяльності. З одного боку, етична компетентність відображає узагальнену досвідом систему професійних норм і цінностей педагога, з іншого, – є психолого-педагогічним інструментом його впливу через особистісну поведінку на внутрішній світ людини. Серед основних компетентностей, якими повинен володіти спеціаліст, етична має пріоритетне значення. Вона виступає показником і одночасно результатом особистісної готовності до професійної діяльності, тому що виконання будь-якого завдання має моральний зміст.

Л. Хоружа розглядає етичну компетентність як складне індивідуально-психологічне утворення, яке інтегрує в собі професійні теоретичні знання, ціннісні орієнтації, особистісні якості та практичні вміння педагога у сфері професійної етики, що забезпечує вибір ним свідомої етичної поведінки згідно професійно-педагогічних норм. Етична компетентність

педагога репрезентує головні регуляції його дій, що закріплюються у звичках, традиціях, принципах життя і професійній діяльності, психічних станах, діях, вчинках і якостях педагога [7].

Виконання професійних обов'язків, організація взаємодії з клієнтами, шляхи розв'язання моральних проблем та прийняття найбільш адекватного професійного рішення в етичних питаннях закріплені Етичним кодексом спеціалістів із соціальної роботи України, прийняття якого було ініційовано Українською асоціацією соціальних педагогів і спеціалістів із соціальної роботи в 2003 році. Виходячи з положень даного документа, можна визначити норми етичної поведінки соціального педагога стосовно професійної діяльності, його особистісні та моральні якості, етичні принципи та інше [2].

Співставивши основні положення кодексу з якісними характеристиками етичної компетентності соціального педагога, можна зробити висновок про недостатність обґрунтування теоретичних підходів до розуміння особливостей трактування зазначеної якості, організації завдань і технологій щодо її формування у майбутнього соціального педагога в умовах вищого навчального закладу.

Сучасні наукові дослідження стану професійної підготовки майбутніх фахівців засвідчують про низку протилежностей у формуванні та розвитку етичної компетентності соціальних педагогів, а саме: між сучасними вимогами суспільства до майбутніх фахівців та рівнем їх готовності до професійної діяльності; індивідуально-творчою природою педагогічної діяльності та характером підготовки майбутніх фахівців; усвідомленням майбутніми соціальними педагогами значущості професійної етики і недостатнім рівнем її сформованості. Подолання цих ознак потребує впровадження освітніх технологій професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку їх етичної компетентності.

Отже, формування етичної компетентності повинно відбуватися засобами змісту освіти у вищій школі. Як наслідок, у студента розвиваються здібності та з'являються можливості вирішувати в повсякденному житті проблеми – від побутових до освітніх і соціальних. Тобто не лише сума знань, а синтез знань, умінь і професійно-етичних якостей є важливим показником ґрунтовно і різнобічно підготовленого спеціаліста.

При таких умовах передбачається корекція змісту професійної підготовки студентів з соціальної педагогіки з опорою на сукупне соціально-філософське, психологічне, педагогічне знання про людину, сучасні теоретико-методологічні концепції особистісно-діяльнісного напрямку, альтернативні виховні системи, педагогічні інновації, комплекс етичного інструментарію стосовно розв'язку соціально-педагогічних задач. Відбуваються зміни і в засобах педагогічної комунікації, формах і методах педагогічної взаємодії. Ми вважаємо, що зростанню рівня компетентності майбутніх педагогів сприяють активні форми і методи навчання, що відтворюють контекст майбутньої професійної діяльності, причому не лише предметний, але й соціальний. За нових умов особистість студента формується під провідним впливом особистості і діяльності викладача, який через свою особу транслює соціальний освітній досвід. Таким чином, компетентнісний підхід від технологічного відрізняється тим, що він передбачає якісні зміни всіх складових дидактичної системи: мети, змісту навчальної інформації, засобів педагогічної комунікації, форм та методів педагогічної взаємодії, суб'єктів педагогічного процесу, а також розвиток професійної і етичної компетентності та формування педагога як творчої особистості. Становлення і розвиток етичної компетентності буде здійснюватись успішно за умовами об'єднання всіх компонентів цього процесу в єдину цілеспрямовану систему виховання та навчання майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі.

Сутність етичної компетентності соціального педагога проявляється через альтруїстичний характер його діяльності, через спрямованість на гуманізацію професійних відносин, а також у творчій самореалізації моральних переконань та ідеалів адекватно етичним цінностям і нормам соціально-педагогічної діяльності.

Показниками наявності етичної компетентності повинні служити певні якості особистості соціального педагога та його поведінка, узгоджена з вимогами професійно-етичних правил.

Отже, компетентнісний зміст освіти повинен проходити наскрізною лінією через усі освітні галузі, одержуючи кожного разу реалістичне, особистісне й соціально значуще втілення на відповідному матеріалі. У результаті вдається об'єднати дисципліни в єдиний цілісний зміст, визначивши системоутворюючі елементи вищої освіти як по вертикалі окремих ступенів навчання, так і на рівні горизонтальних міждисциплінарних зв'язків.

Етична компетентність для соціального педагога стає системною характеристикою особистісно зорієнтованого підходу до професійної діяльності.

Запроектоване на основі компетентнісного підходу навчання у вищому закладі освіти спроможне забезпечувати не тільки розрізнену предметну, а й цілісну компетентно зорієнтовану освіту для професійного розвитку майбутнього соціального педагога. Це може бути доведено у подальших наукових дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Басов Н. Ф. Социальный педагог: введение в профессию: учеб. пособ. / Н. Ф. Басов, В. М. Басова, А. Н. Кравченко. – М.: Академия, 2006. – 256 с.
2. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи, затверджений Українською асоціацією соціальних педагогів та спеціалістів із соціальної роботи, Державною соціальною службою для сім'ї, дітей та молоді, Лігою соціальних працівників України, Міністерством України у справах молоді та спорту (№1965 від 09.09.2005).
3. Медведева Г.П. Этика социальной работы: Учеб. пособие для студентов высших учеб. заведений. – М., 1999. – 208 с.
4. Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога. – М.: ТЦ “Сфера”, 2001. – 480 с.
5. Сорочинська В.Є. Організація роботи соціального педагога: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / В.Є.Сорочинська. – К.: Кондор, 2005. – 208 с.
6. Соціальна робота в Україні: навч. посіб. / І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, С.Я. Харченко та ін.; За заг. ред. І.Д. Зверевої, Г.М. Лактіонової. – К.: Наук. світ, 2003. – 233 с.
7. Хоружа Л.Л. Розвиток етичної компетентності майбутнього вчителя як багатofакторний процес // Педагогіка і психологія професійної освіти. Науково-методичний журнал. – 2003. – № 5 – С. 42-44.

Султанова Н.В.

РАЗВИТИЕ ЭТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ КАК БАЗОВОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА БУДУЩЕГО СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

В статье исследуются теоретические аспекты развития этической компетентности будущего социального педагога. Автор определяет основное направление его профессионализации в системе высшего образования.

Ключевые слова: этическая компетентность, профессиональная подготовка, педагогическая этика, система, развитие, социальный педагог, профессионально-этические качества.

Sultanova N.V.

DEVELOPMENT OF ETHICS COMPETENCE AS BASE CONSTITUENT PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE SOCIAL TEACHER

In article theoretical aspects of development of ethical competence of the future social teacher are investigated. The author defines the basic direction of its professional development in higher education system.

Key words: ethical competence, professional training, pedagogical ethics, system, development, social pedagogue, professional-ethic characteristics.